

בעקבות לוחמים רמת הגולן

מערך הכנה לסיור

שלום רב,

מדי שנה משתתפים אלפי תלמידים מכיתות י"ב ברחבי הארץ במסע "בעקבות לוחמים" ברמת הגולן.

מטרת הפרויקט לחזק את הזיקה של בני הנוער למורשת, להיסטוריה, ולאהבת הארץ, לייצר תחושת הזדהות עם הערכים עליהם מושתת צה"ל והחברה הישראלית.

המערכות אשר התחוללו על אדמת רמת הגולן מהווים חלק בלתי נפרד מחבלי הלידה של מדינתנו כמות שהיא היום, מורשת הקרב של מלחמות ישראל עיצבה ועודנה מעצבת את אופייה של החברה הישראלית.

ההכרות, החשיפה והעמקה בסיפורים אלו חושפת את בני הנוער לעולם הצבאי השזור בהיסטורית מולדתם. עולם שלוקח חלק גם בחיי האזרח הישראלי היום.

"עם שאינו יודע את עברו, ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל..."

יגאל אלון

למידת המורשת וההיסטוריה חיונית לעיצוב התפישה והעמדה של בני הנוער כלפי שירותם האישי בצה"ל.

דרך מסע בעקבות לוחמים ברמת הגולן אנו מקווים להכיר לנוער את עברנו-שממנו ניתן לשאוב השראה ובאותה העת ללמוד, להשכיל ולהפיק לקחים.

אתם, אנשי החינוך, מתבקשים לקחת חלק פעיל במסע, שחלק משמעותי בהצלחתו תלוי בכם.

אנו מבקשים לרתום אתכם למשימה ולהסתייע ביכולותיכם על מנת להעניק לתלמידים חוויה מלמדת ומעשירה ככל הניתן.

בברכת הצלחה, מסע מעשיר ופורה

היחידה להכנה לצה"ל וגדנ"ע
האגף הביטחוני חברתי
משרד הביטחון

למה ולמי מיועדת החוברת?!

החוברת מיועדת למחנכים בשכבת י"ב אשר מלווים ויוצאים לסיור בעקבות לוחמים ברמת הגולן וכן לחיילי חיל החינוך המלווים את קבוצות התלמידים בימי הסיור.

אנו שולחים אליכם חומר שיהיה לעזר בידי המחנך על מנת שיוכל להכין את תלמידי י"ב טרם היציאה לסיור.

משאבים רבים מושקעים בתהליך התכנון, ההפקה והביצוע של פעילות זו ואנו מבקשים לרתום אתכם לתהליך, במהלכו תוכלו להשפיע על תלמידכם ולקיים הכנה מיטבית ליום הסיור.

מה כולל מערך ההכנה לסיור

חלק	סוג	תוכן
1	חוברת הדרכה	משמשת כחוברת מידע למחנך ולחייל המלווה וכוללת העשרה, הסבר וכללים לביה"ס לקראת היציאה לפעילות.
2	מצגת מידע לתלמיד	מצגת מובנית באמצעותה יכול המחנך או החייל המלווה לרכז את השכבה/ הכיתה להסבר על יום הפעילות.
3	סרטון	סרטון קצר בן 3 דקות המציג בתמונות ומלל את החוויה בה ישתתפו התלמידים . מחייב אמצעי צפייה ושמע (ברקו, מחשב נישא)

החוברת שלפניכם מחולקת לשלושה פרקים עיקריים:

✂ חלק א' – מהות, מבנה היום, כללים ונהלים לבית הספר טרם היציאה לפעילות וליום הפעילות

✂ חלק ב' - חומר רקע והעשרה למחנך על רמת הגולן

✂ חלק ג' – הצעה למערך שיעור מכין לתלמיד

אופן ההפעלה

מומלץ לרכז את השכבה כשבוע עד שבועיים לפני הסיור, באודיטוריום למשך כ- 45 דקות הסבר, יש להכין אמצעי צפייה ושמע רלוונטיים להקרנת המצגת.

חלק א'

מבנה היום, מטרות וכללים

כללי

מסע "בעקבות לוחמים" ברמת הגולן יערך עבור תלמידי כיתות י"ב מרחבי הארץ בהובלת היחידה להכנה לצה"ל וגדנ"ע באגף הביטחוני-חברתי במשרד הביטחון, בשיתוף צה"ל: אוגדת "געש" ברמת הגולן וחיל החינוך מערך מג"ן.

הפעילות מהווה יום שיא ונדבך מרכזי כחלק מתוכנית ההכנה לצה"ל הבית ספרית.

מטרה עיקרית

עידוד הנכונות והמוכנות בקרב בני הנוער לשירות משמעותי ותורם בצה"ל תוך לימוד מורשת הקרב ברמת הגולן, אהבת הארץ וחשיפת התלמידים לחילות צה"ל השונים.

מבנה יום הסיור

- ☒ יציאה מוקדמת מבית הספר לרמת הגולן
- ☒ **ביקור ב-2 אתרי מורשת קרב** (רק במקרים בהם ביה"ס מרוחק ניתן יהיה לבקר באתר אחד + תצפית)
- לדוגמא: עוז 77, מצפה גולני, תל סאקי, הר השיפון, אתר ברק, מצפה גדות. באתרים אלו קיימת הדרכה מפי לוחמים שלחמו בעבר במקום ומספרים את סיפורם, ולחילופין קציני ולוחמי החטיבות הסדירות.
- ☒ **תצפית** במידה ויש מספיק זמן מתואם במסלול (בהדרכת החייל המלווה) בתצפית קוניטרה
- ☒ **עצירה להפסקת צהריים** בחניון מוסדר.
- ☒ **ביקור בתערוכת חילות צה"ל** בשטח אחמדיה- חובה! (בכניסה לקצרין)
- ☒ **צפייה בתרגיל אש** בשטח אחמדיה.
- ☒ **עצרת מסכמת** בהשתתפות אישיות בכירה ומופע של להקה צבאית

את לוח הזמנים של היום ומסלול היום תקבלו בפקס מסודר לביה"ס מידי רכז משרד הביטחון, אם ברצונך להשפיע על המסלול או לברר נושא מסוים הינך מוזמן ליצור עמנו קשר במספר טל: 03-6084555/ 68

נהלים באחריות בית הספר ומלווי הסיור

נהלים ליום בעקבות לוחמים

טרם היציאה לפעילות:

1. לכל ביה"ס נקבע מסלול ולוח זמנים נפרד ליום , יש לוודא קבלת הלו"ז, להכירו ולהבינו. על כל שאלה או ברור יש **לפנות טרם היציאה**.
2. אחראי ביה"ס יודא שמס' האוטובוסים המוזמנים תואם למספר התלמידים + המלווים.
3. באחריות ביה"ס לדאוג להוציא אישור טיולים ולהזמין מלווים בנשק ומגישי עזרה ראשונה כנדרש ע"י מנהלת הטיולים בתיאום מול משרד החינוך.
4. לסיור יתלוו חיילי חיל החינוך (חייל בכל אוטובוס) - יש לוודא שיצרו עימכם קשר טרם היציאה ובמידה ולא, לעדכן את רכז משרד הביטחון.
5. **החיילים הונחו להגיע לביה"ס בבוקר הפעילות יש להימנע מאיסופם על ציר הנסיעה.**
6. יש ליצור קשר עם חברת האוטובוסים עד יומיים לפני היציאה, לוודא מס' כלי רכב מוזמן ולדרוש מספרי טלפון של הנהגים על מנת לתאם עימם הגעה לביה"ס.
7. במידה ויש פיזור מחוץ לציר הנסיעה בסיום הסיור יש לעדכן את משרד הביטחון מראש. לא ניתן לעשות שינויים תוך כדי האירוע.
8. **קיבלת לידך את מערך ההכנה, עשה בה שימוש וקיים תדריך מכין לתלמידי השכבה.**

ביום היציאה:

1. בבוקר הסיור יתקשר נציג ביה"ס לחמ"ל או לרכז משרד הביטחון ע"מ לדווח על שעת היציאה מביה"ס ועל מספר התלמידים והמלווים שיצאו לפעילות.
2. יש להקפיד לצאת מוקדם ככל האפשר. יש להימנע מעצירות מיותרות במהלך הנסיעה.
3. ביום זה משתתפים אלפי תלמידים מבתי ספר שונים ברחבי הארץ, אי עמידה בלוח הזמנים יגרור הפסד של פעילות ופגיעה בתוכנו של היום.
4. המעבר מאתר לאתר והעמידה בזמנים הרשומים בלו"ז הינה באחריותך כמוביל תלמידך. במידה וישנו איחור או עיכוב ונדרש לערוך שינוי בלו"ז, **יש ליצור קשר עם החמ"ל על מנת לידע ולקבל אישור לשינוי המסלול.**
5. יש להקפיד שהתלמידים יכבדו את הגורמים המדריכים באתרים שונים.
6. **חשוב לזכור - המשמעת באחריותך.**
7. בכל תחנה יש להקפיד על שמירת הניקיון והסדר של האתר.
8. בהגיעך לתערוכה של חילות צה"ל סייע וכוון את התלמידים בין התחנות.
9. **העצרת המרכזית של היום מתחילה בשעה 15:45 , יש להקפיד ולעמוד על כך שתהיו בשעה זו בשטח אש אחמדיה, תרגיל האש מתחיל בשעה קבועה וללא עיכובים.**
10. סיום היום מתוכנן לשעה 18:00 ולא תהיה עזיבת אוטובוסים לפני כן.
11. תקלות תובלה – נא דווח לחמ"ל במידה והאוטובוס מאחר בבוקר פעילות לבית הספר.

21. במידה והגיעו מס' תלמידים נמוך מהמצופה ונמצא אוטובוס 'מיותר' יש להצטמצם ולשחררו עוד בשטח ביה"ס, יש לדווח זאת מיידית לרכז הרלוונטי או לחמ"ל. **טיעוני נוחות אינם רלוונטיים במקרה זה.**

סייעו לנו לחסוך במקום שאפשר.

ציוד למחנך ולחייל המלווה ליום הסיור

- מסלול ולוח זמנים של הסיור
- טלפונים של אנשי הקשר, החמ"ל ונהג האוטובוס.
- יש להצטייד בנעלי הליכה סגורות (לא סנדלים ולא עקבים)
- כובע וביגוד חם לערב.
- מזון ושתייה למשך כל היום.

בטיחות

1. **סכנת "תחמושת חיה" (נפלים) -** אסור לגעת/להזיז/להרים או לקחת כל חפץ המונח בשטח. יש להרחיק את הילדים ולדווח לנכחות במקום.
2. יש לדווח לחמ"ל על כל אירוע חריג, פינוי באמבולנס, פציעה, עיכוב וכו'.
3. **סכנת מוקשים -** יש להוביל את החניכים רק בשבילים ובאתרים המסומנים, ברמה"ג קיימים שדות מוקשים רבים הנמצאים באזור, יש לנקוט באמצעי זהירות ולהימנע מירידתם של הילדים מנתיב ההליכה המרכזי.
4. **שטח אש -** שטח האש מגודר, אין לעבור את הגדרות
5. בכל אתר מוקמו מתקני שירותים, יש להקפיד על עצירה רק במקומות מסודרים.
6. יש להקפיד על שתייה מרובה והליכה בקבוצה.
7. בשטח נמצאים כוחות סדרנות ואבטחה נוספים ויש להישמע להוראות.

חלק ב'

מערך שיעור לסיור

1. כללי

מערך השיעור שלפניך מהווה כלי עזר עבורך בהכנת התלמידים ליום הסיור ברמת הגולן.

2. המטרה

- א. הכנת התלמידים ליום הפעילות.
- ב. הקניית רקע ומידע בסיסי על רמת הגולן
- ג. כללים ו"תדריך" יציאה מקדים לתלמידים על יום הפעילות

3. מבנה מערך השיעור המומלץ

- א. כינוס התלמידים באודיטוריום או לחילופין בכיתה ע"פ החלטת המחנכים.
- ב. הסבר קצר על מטרות יום בעקבות לוחמים, מועד היציאה ורקע על כך שהסיור מהווה נדבך נוסף בתהליך ההכנה לצה"ל אותו הם חווים.
- ג. בשלב זה מומלץ להסתייע במצגת ככלי עזר.
- ד. הסבר ורקע על רמת הגולן, היסטוריה, מאפיינים, ההתיישבות במקום, מורשת הקרב במקום וכיוב' – החומר מופיע בחוברת ההעשרה.
- ה. יום הסיור – מתי יוצאים, מתי חוזרים, באילו אתרים מרכזיים אנו הולכים לבקר ומה צפוי לנו בכל אתר.
- ו. ציוד לתלמיד – מה צריך להביא ליום הפעילות
- ז. לסיום, מומלץ להקרין את הסרטון המצורף בדיסק, המציג בתמונות ומלל את יום הפעילות – יש להכין מראש מחשב נישא, ברקו ואמצעי שמע.

4. זמן מערך השיעור

עד 45 דקות כולל סרטון (3.5 דקות)

להלן פירוט כללי..

מה נעבור ביום זה?

ביה"ס קיבל מסלול ליום (אפשר לשתף את התלמידים במסלול המפורט או לשוחח באופן כללי על מסגרת היום)

מה המסלול כולל – מומלץ לפרט לוחות זמנים מדויקים להתייצבות

- ❖ ביקור ב-2 אתרי מורשת קרב (רק במקרים בהם ביה"ס מרוחק ניתן יהיה לבקר באתר אחד בלבד)
- ❖ תצפית (בהדרכת החייל המלווה) - **במידה ויש**.
- ❖ עצירה להפסקת צהריים
- ❖ ביקור בתערוכת חילות צה"ל בשטח אחמדיה
- ❖ צפייה בתרגיל אש
- ❖ עצרת מסכמת ומופע של להקה צבאית

למה כדאי לבוא ליום הזה?

יום בעקבות לוחמים נבנה בכדי לתת מענה לשלושה צירים שונים:

❖ **הציר הערכי –** חיבור למורשת ולהיסטוריה של אזור רמת הגולן בפרט ושל מדינת ישראל.

חשיפה לסיפורי גבורה שהטביעו חותמם על צה"ל והחברה הישראלית מאז ועד היום.

❖ **ציר המידע -** מפגש עם חיילים ולוחמים יאפשר חשיפה של התלמידים למגוון תפקידים ומסלולי שרות בצה"ל, ויסייע במילוי שאלון העדפות. הסיוור בתערוכה יאפשר הוספת מידע מפי חיילים המשרתים במגוון חיילות ותפקידים מגוונים.

התערוכה בנויה מיחידות לוחמות, תומכי לחימה ואף תפקידים עורפיים ומנהלה, כך שהיא תיתן מענה לכלל התלמידים והתלמידות.

❖ **הציר החוויתי – במהלך היום יפגשו התלמידים בני נוער נוספים מרחבי הארץ, יסיירו ויטיילו בחבל ארץ הגולן, יצפו בתצוגת אש בהשתתפות חילות שונים (שריון, תותחנים ורגלים) ולאחריה יסיימו בהופעה של להקה צבאית.**

חוויה	מידע	ערכים
• סיור בנופי הגולן • תצוגת אש • מופע מסכם	• תערוכת חילות • ביקור ביחידות צה"ל • חשיפה למגוון מסלולים בצבא	• מורשת קרב • מפגש עם לוחמים • אהבת הארץ

ציוד לתלמיד לקראת הפעילות

יש להגיע בלבוש מתאים והולם

נעלי הליכה סגורות חובה.

כובע

בגד חם לערב.

יש להצטייד במים/שתייה למהלך היום.

אוכל (רצוי 2 ארוחות) למהלך היום.

מצלמה

מצב רוח!

אישורי הורים – במידת הצורך

לעדכן שחוזרים מאוחר...

חלק ג'

רקע כללי על רמת הגולן

הגולן על קצה המזלג:

הגולן הינו חבל ארץ לא גדול ובעל מאפיינים ייחודיים. למעשה מדובר ברמה בזלתית משופעת. גובהה נע בין 350 ל-1000 מ' מעל פני הים. הרי הגעש (התילים) מתנשאים מעליה בעוד כ-100-200 מ'. השטח בגולן מתחלק בין שטחים חקלאיים- גידולי שדה (חיטה, תירס, ירקות), מטעי פירות (תפוחים, אגסים, דובדבנים ועוד) וכרמים ליין.

ענף חקלאי נוסף הוא הבקר- רפתות לחלב ובקר לבשר. נתח ניכר משטח הגולן מוקצה לשמורות טבע. החלק הנותר מהווה שטחי אימונים של צה"ל. ובין כל אלו שוכנים 33 יישובי יהודים ו-4 כפרים דרוזים. ההתיישבות היהודית בגולן לאחר מלחמת ששת הימים התבססה בתחילה על חקלאות אולם כיום נתח ניכר תופסת התיירות- צימרים ואטרקציות שונות.

הגולן- תעודת זהות

שטח: 1158 קמ"ר (כולל החרמון).

אורך הגבול עם סוריה: 80 קמ"ר.

הפסגה הגבוהה ביותר בתחומי ישראל: מצפה שלגים בהר החרמון- 2224 מ' מעל פני הים.

ישובים יהודיים: 33, פזורים בכל רחבי הגולן.

אוכלוסיה יהודית: כ-20,000 תושבים.

ישובים דרוזיים: 4 כפרים, בצפון הגולן ובחרמון.

אוכלוסיה דרוזית: כ-17,000 נפש.

קצת היסטוריה.....

התיישבות אנושית התקיימה ברמת הגולן כבר לפני מאות אלפי שנה, וישנם ממצאים ארכיאולוגיים המאשרים זאת. המלך החשמונאי אלכסנדר ינאי כבש את הגולן במאה הראשונה לפנה"ס ויישב את העיר גמלא ביהודים. בתקופה זו הוקמו יישובים רבים בגולן וצפיפות האוכלוסייה גדלה. בימי המרד הגדול התחולל קרב חשוב, בין היהודים לרומאים בעיר גמלא. בימי המשנה והתלמוד היו באזור יישובים יהודיים רבים, אולם עד המאה ה-10 נעלמו כולם והאזור התרוקן מתושביו היהודים.

במהלך המאה ה-19 התיישבו ברמת הגולן צ'רקסים, עקב כיבוש מולדתם בקווקז בידי האימפריה הרוסית.

בסוף המאה ה-19 נעשו ארבעה ניסיונות של יהודים להתיישב בגולן. עד כיוון המנדט הבריטי על ארץ ישראל והמנדט הצרפתי על סוריה, היה אזור הגולן קשור מבחינה מדינית לגליל, כחלק איזור דמשק. בשנת 1923, עם תום מלחמת העולם הראשונה והמרד הערבי בסוריה, ובהתאם להסכם סייקס-פיקו, נקבע קו הגבול בין המנדט הבריטי למנדט הצרפתי. הוחלט כי הגולן יהיה בשטח הסורי, עם מגבלות מסוימות שקשורות למים (המנדט הבריטי כלל גם 10 מטר מקו הכנרת ואת מי הבניאס).

לפני כיבוש הגולן בידי ישראל בשנת 1967, התגוררו בו כ-150 אלף איש, מתוכם 128 אלף באזור שנכבש. ממשלת סוריה פיתחה את הגולן בעיקר לצורכי הצבא, סללה כבישים, ומתחה קווי חשמל וטלפון. מפיתוח זה נהנתה בעקיפין גם האוכלוסייה האזרחית, אך בעיקר זו היושבת לאורך הצירים הראשיים. ל-50 מיישובי הגולן הייתה אספקת מים סדירה, פרי פיתוחם של מפעלי המים הסוריים. שאר היישובים השתמשו עדיין במי מעיינות, מי נחלים ומי גשמים.

בין השנים 1949 עד 1967 נהג הצבא הסורי להפגז את היישובים הישראליים לאורך הגבול. נגרמו נזקים לרכוש, ושדות תבואה רבים עלו באש.

בתחילת שנות ה-50 השתלטו הסורים על שטחי ישראל ממערב לקו הגבול הבינלאומי בינם ובין ישראל, באזור חמת גדר–אלמגור והחוף המזרחי של הכנרת. השתלטות זו יצרה קו חדש בין המדינות, אשר לימים נודע בשם 'קווי ה-4 ביוני', וזאת כדי להבדילו מקו הגבול הבינלאומי שנקבע בתקופת המנדט הבריטי.

בעקבות הקמת המוביל הארצי, שהוביל מים מהכנרת למרכז ישראל ודרומה, ב-1964 פתחה סוריה (בברכת שאר ארצות ערב) בניסיון לסכל את מפעל המים הישראלי על ידי הטיית מקורות הירדן - נחל דן, בניאס וחצבאני, ולהעבירם בתעלה מזרחית לכנרת (על גבי השלוחות המערביות של הגולן) אל הירמוך והירדן. בעקבות זאת החלה המלחמה על המים. כדי להכשיל את מפעל ההטיה הסורי ניצלה ישראל תקריות-ירי סוריות על-מנת לתקוף את מקימי התעלות הסוריות.

במהלך מלחמת ששת הימים הפגיזו הסורים את יישובי עמק החולה וראש פינה, וטנקים סוריים אף ניסו להתקדם לעבר קיבוץ דן. למרות זאת, לא הייתה כוונה לממשלת ישראל לכבוש את רמת הגולן. רק בימיה האחרונים של המלחמה, לאחר שהתרכזו מספיק כוחות בגזרה, ובעקבות לחץ של משלחת יישובי הצפון, הוחלט לכבוש את רמת הגולן ולשים קץ לאיום ההפגזות על יישובי עמק החולה.

ב-9 ביוני, לאחר תום הקרבות בחזית המצרית ובחזית הירדנית, תקף חיל האוויר הישראלי את הרמה במתקפה אווירית מרוכזת ומתמדת. במקביל הופעלו שבע חטיבות, בפיקודו של אלוף פיקוד הצפון, דוד אלעזר. קרב ידוע במתקפה זו היה בתל פאחר. בדרום הרמה תקפו כוחות רגלים וצנחנים, את המוצבים הסורים והשיגו גם הם התקדמות לא מעטה. בבוקר יום שבת, 10 ביוני, פרצו כוחות שריון וחיל רגלים מזרחה תחת סיוע אווירי, והצליחו להגיע, בצפון רמת הגולן, אל מעלה החרמון ואל קונטרה, ובדרום רמת הגולן אל צומת רפיד. ב-10 ביוני בשעה 14:00 נפסקו הקרבות ברמת הגולן ונסתיימה למעשה הלחימה.

שטח של כ-1,250 קמ"ר מרמת הגולן נכבש מסוריה על ידי ישראל במלחמת ששת הימים בשנת 1967, והוחל עליו ממשל צבאי. לאחר הניצחון הישראלי כ-95% מהאזרחים הסוריים עזבו את הרמה ועברו לשטח סוריה; מרבית הכפרים הסוריים נהרסו לאחר מכן.

מלחמת יום הכיפורים פרצה בהפתעה עבור הכוחות בשטח. על הרמה הגנו באותה עת שתי חטיבות שריון (חטיבה 7 וחטיבה 188-ברק) ושני גדודי חי"ר. הסורים התקיפו בעוצמה רבה והצליחו להבקיע את קו המוצבים של צה"ל במרכז רמת הגולן. חלק מהכוחות פנו דרומה והגיעו עד למוצב **תל סקי**, במוצב התבצרו לוחמי צנחנים ושריון אשר החזיקו מעמד עד לחילוצם. כוחות אחרים פנו לכיוון מרכז הגולן והגיעו עד לגדרות של מחנה נפח. שם נבלמו על ידי כוחות חטיבת המילואים 679 אשר התגייסה במהלך יום הכיפורים והוטלה למערכה. החטיבה איבדה לוחמים רבים בקרבות הקשים למרגלות **תל שיפון**. כוחות סוריים שניסו לפרוץ באזור קונטרה נהדפו על ידי הטנקים של חטיבות ברק ו-7. בגזרת **עמק הבכא** נלחם גדוד 77 בפיקודו של אביגדור קהלני, מעט דרומה משם, למרגלות הר אביטל (**תצפית קוניטרה**) היו אלו חיילי גדוד 74 של חטיבת ברק.

ב-1974 נחתם הסכם הפרדת כוחות, שבמסגרתו פינתה ישראל את השטחים החדשים שכבשה וכן 60 קמ"ר שהיו בידיה בגולן מאז 1967, ובהם העיר קוניטרה ומספר כפרים. אזור חיץ של האו"ם הוקם בשטח המפונה. אף על פי שהעיירה קוניטרה חזרה לידיים סוריות, הרי שהמשטר הסורי העדיף שלא להשיב אליה את תושביה הסוריים ולהשאיר אותה בחורבנה, כאות ל"המשך הכיבוש הישראלי בגולן", לתפיסתו.

"חוק רמת הגולן", שהתקבל ב-14 בדצמבר 1981, ביטל את הממשל הצבאי והחיל על הגולן את החוק הישראלי. בעקבות חוק זה, התאפשר לכל התושבים הדרוזיים בגולן להפוך לאזרחים ישראליים, במידה והם רוצים בכך. תושבים שסירבו להתאזרח קיבלו מעמד תושב בישראל. רק מעטים מהם בחרו לקבל אזרחות ישראלית.

ב-1976, הוקמה בגולן העיר קצרין, בסמוך ליישוב יהודי קדום מתקופת בית המקדש השני. היישובים הישראליים הראשונים בגולן הוקמו על רקע אידיאולוגי וביטחוני על ידי מספר גופים מיישבים, ובהם הקיבוץ המאוחד, איחוד הקבוצות והקיבוצים, הקיבוץ הארצי ותנועת המושבים הדתיים – בדומה ליישובים אחרים שהוקמו באותה עת בסיני ובבקעת הירדן. היישוב הראשון – מרום גולן הוקם כבר חודש לאחר המלחמה, ב-14 ביולי 1967. מאז 1967 נבנו 33 יישובים ישראליים ברמת הגולן.

דור הלוחמים של אז הגיע כיום לעשור השישי ואף השביעי של חייו. חלק מהסיפורים מוכרים וחלקם טרם סופר. הדור הצעיר, אתם בני הנוער, המגיע כיום לגולן פוגש חבל ארץ פורח. מאז אמצע שנות ה-70 הגולן הוא האזור השקט ביותר בארץ מבחינה ביטחונית.

אתרים מרכזיים

הר השיפון חטיבה 679	עמק הבכא	תל פ'אחר מצפה גולני
תל-סאקי	חטיבה 188 אתר "ברק"	מצפה גדות

אתרי חובה**תצפיות ואתרי רשות**

תצוגת חילות	תצפית קוניטרה
תצוגת אש	מצפה אופיר
עצרת מסכמת	קסם הגולן

אתרים ברמת הגולן

מצפה גדות

מצפה גדות הוא אתר הנצחה ומקום תצפית ברמת הגולן. עד למלחמת ששת הימים, שימש המקום כמוצב סורי הנקרא "(אל)מורתפע" (בעברית: "הנישא"). מוצב זה היה אחד מן המוצבים המבוצרים ביותר בגולן. המוצב מדגים את היתרון האסטרטגי המשמעותי שהיה לסורים על העמק לפני המלחמה. השליטה של המוצב הסורי הייתה בעיקר על קיבוץ גדות, שסבל רבות מהפגזות מהמוצב הסורי.

בפסגת המוצב, אנדרטת זיכרון לחטיבת "הגולן", לחיילים שנפלו ממלחמת ששת הימים, ועד למבצע שלום הגליל. מיד כשהסתיימו הקרבות של מלחמת ששת הימים עלו בני הקיבוץ למוצב הסורי הכבוש יחד עם מפקד פיקוד הצפון האלוף דוד אלעזר. בנוכחותם אמר האלוף: "מכאן אתם נראים גדולים שבעתיים". כוונתו הייתה שרק כאשר רואים את השליטה המוחלטת של המוצב על הקיבוץ אפשר להבין כמה קשה היה לבני הקיבוץ להחזיק מעמד מול ההפגזות מהמוצב. בעקבות המעמד הזה נכתב השיר "ילדה מגדות", הידוע בכינוי "בתי את בוכה או צוחקת".

תל סאקי

תל סאקי הוא תל קטן בדרום רמת הגולן המורכב משרידי הרי געש (דולמנים, אבני בזלת), 3 ק"מ צפונה מרמת מגשימים. משמעות השם היא "תל המשקה", על שם צינור ההשקיה שהוביל מים מקונטרה דרומה עד מלחמת ששת הימים. בתחילת מלחמת יום כיפור, פתחו הסורים באש ארטילרית כבדה על כל מוצבי רמת הגולן ועל התל כדי לפרוץ לרמת מגשימים ודרום הגולן. חמישה צנחנים בפיקודו של סגן מנחם אנסבכר, נשלחו לאייש את עמדת התצפית על התל. מאות טנקים ואלפי חיילי חי"ר סוריים פרצו את גדר הגבול בין סוריה לישראל. אחד הקרבות הקשים התנהל בתל סאקי. כוחות רבים הגיעו למקום על מנת לחלץ את החיילים הנצורים בתל, אך מעטים הצליחו לעמוד באש הכבדה שהוטחה נגדם. 28 החיילים במוצב נותרו בבונקר

ללא אספקה וללא תחמושת משמעותית, אך קשר, רופף אומנם, עם מפקדת הגדוד, והם הצליחו להעביר דיווחים מודיעיניים משמעותיים. המוצב היה מוקף, ולא הייתה דרך להיחלץ ממנו. החיילים התבצרו בבונקר והשמידו את המפות ואת המסמכים הסודיים. הסורים המשיכו במאמצייהם לכבוש את המוצב. הם התקרבו אל הבונקר, הטילו רימוני יד ופצצות. ביום השלישי של המלחמה, במקביל להדיפת הסורים מהתל, נשלח, תחת אש, כוח חילוץ שלישי, אותו הוביל המג"ד, יורם יאיר. כוח זה הצליח להגיע למוצב, והופתע לגלות בו 28 לוחמים שהצליחו לשרוד לאחר ששהו במשך כ-30 שעות בבונקר. בתחקירים שנערכו לאחר המלחמה התברר כי הסורים חשבו כי במוצב כוח גדול בהרבה, ולכן לא התקדמו דרומה לעבר היישובים הישראליים בדרום רמת הגולן. כיום הוקמה אנדרטה חדשה להנצחת לחללי האירוע.

עמק הבכא

עמק הבכא הוא כינויו של העמק הרחב מצפון מזרח לקוניטרה. במלחמת יום כיפור התנהל בעמק הקרב החשוב והקשה ביותר, בו ניסו הסורים לפרוץ את "קו המגע" בצפון הגולן. הקרב אופיין בנחיתות מספרית של כוחות השריון בפיקודו של סגן אלוף אביגדור קהלני, אך למרות זאת היה לשריון הישראלי טופוגרפי על העמדות שבמורדות הר החרמונית. הטנקים הישראליים יכלו לצפות בטנקים הסורים עם עלייתם והגיעם לקו האש וכל טנק סורי שהתגלה - טווח והושמד מיד. בנוסף התמודדו כוחות השריון הישראליים עם הקושי שבלחימה רצופה שנמשכה 4 ימים ו-3 לילות מכיוון שגם בלילה היו צריכים להיזהר מפני מתקפה סורית. כך נוצר מצב, שבו לא היה מספיק זמן וביטחון לשינה ללוחמים המותשים.

הקרב הגיע לשיאו כאשר נדרשו הטנקים הישראליים לרדת מהרמפות לצורך תדלוק וחימוש. הסורים ניצלו את היעדרותם והצליחו לעלות לגובה קווי הרמפות הצה"ליות. כדי לשבור את הקיפאון והחשש שעלה בקרב שנוצר אצל חייליו, התייצב המג"ד קהלני חשוף בצריח שלו והורה להם ליישר אתו קו, תוך

שהוא משמיע באוזניהם דברי עידוד. בעודו דוהר קדימה אל הרמפות, סחף אחריו את כל מפקדי הטנקים.

מנקודת שליטתם על העמק, סיכלו לוחמי צה"ל את ההתקפה הסורית, וכשהחלו להיראות סימני שבירה בצבא הסורי עקב האבדות הקשות שספג, קיבלו כוחות צה"ל הוראה לנוע מזרחה והחל הכיבוש בשטח הסורי, שכונה "המובלעת".

אביגדור קהלני, מפקד גדוד 77, קיבל את עיטור הגבורה על לחימתו בקרב זה.

חטיבה 188 "אתר ברק"

אתר ברק הוא מקום מושבה של חטיבת השריון "עוצבת ברק". בביקור תשמעו סקירה על היסטורית החטיבה בעבר ושיגרת החיילים בהווה.

תל פאחר

תל פאחר היה אחד משרשרת מוצבים סורים ברמת הגולן ששלטו על הרמה באש. מערבה לתל, נמצא המוצב הקדמי, תל עזזיאת, שהיה המוצב הסורי העיקרי באזור ושלט בתצפית ובאש על צפון עמק החולה. ב-9 ביוני 1967, יצא גדוד ברק של גולני, בפיקוד סא"ל משה (מוסא) קליין, בתגבורת טנקים לכבוש את המוצב. בעקבות טעות בניווט נאלץ הגדוד לתקוף את המוצב מהחזית במקום מהעורף בניגוד לתוכניות, הכוח החל להסתער לכיוון המוצב רגלית ובנחיתות מספרית. לאחר שהמג"ד והקצינים הבכירים נהרגו שלחה מפקדת החטיבה תגבורת שהביאה לכיבוש 2 המוצבים. בקרב נהרגו 34 חיילים ישראלים, משה דרימר ודוד שירזי ז"ל קיבלו את עיטור הגבורה לאחר מותם. כיום מוצב תל פאחר נקרא "מצפה גולני" ומשמש כאתר הנצחה לחללי חטיבת גולני.

תצפית קוניטרה

תצפית קוניטרה נמצאת במרכז רמת הגולן ליד הישוב עין זיוון. מהתצפית נפרשת לפניכם חלקה הסורי של רמת הגולן והעיר הסורית קוניטרה. משמעות המילה קוניטרה – קשת, על שמו של גשר קשתות שעליו עבר הכביש מכאן לדמשק. מהתצפית ניתן להבחין בשרידים של העיר קוניטרה. במלחמת ששת הימים נכבשה קוניטרה ללא קרב, כיוון שננטשה על ידי תושביה. קוניטרה נשארה בידי ישראל בין השנים 1967 ועד מלחמת יום כיפור ב-1973. במהלך שנים אלו ערך צה"ל אימוני לוחמה בשטח בנוי בעיירה הנטושה. לאחר המלחמה בהסכמי שביתת הנשק הוחזרה העיירה לסורים. הסורים לא שיקמו את הריסותיה של קוניטרה, אלא בנו בסמוך לה עיר חדשה באותו השם. למעט צבא סוריה והאו"ם איש אינו חי בעיר.

הר השיפון – מורשת קרב חטיבה 679

הר השיפון הוא הר געש כבוי ברמת הגולן והוא ההר הדרומי מערבי שבקבוצת הרי הגעש בצפון הגולן. ההר קרוי על שם צמח שיפון ההרים, הצומח באזור. חטיבה 679 היא חטיבת מילואים שהוקמה בשנת 1970. החטיבה, בפיקודו של אורי אור, נטלה חלק מרכזי בקרבות הבלימה במלחמת יום כיפור בגולן בעיקר בגזרה המרכזית באזור מחנה "נפח". אזור זה היה אחד ממאמצי ההבקעה של השריון הסורי.

במסגרת יום בעקבות לוחמים מגיעים בוגרי חטיבה 679 שלחמו בקרבות ביום הכיפורים לספר לנוער את סיפורה של החטיבה במלחמת יום הכיפורים.